

दिनांक ३०-३१ ऑगस्ट, २०२० व १ सप्टेंबर, २०२० रोजी
नागपूर विभागातील जिल्ह्यांमध्ये निर्माण झालेल्या
पुरपरिस्थितीमुळे बाधित झालेल्या नागरिकांना मदत
देण्याबाबत...

महाराष्ट्र शासन
महसुल व वन विभाग
शासन निर्णय, क्रमांक: सीएलएस-२०२०/प्र.क्र.२३८/म-३
मंत्रालय, मुंबई - ४०० ०३२
दिनांक : १५ सप्टेंबर , २०२०

संदर्भ : शासन निर्णय, महसुल व वन विभाग, क्रमांक: सीएलएस-२०१५/प्र.क्र.४०/म-३,
दिनांक १३.५.२०१५

प्रस्तावना:

दिनांक २८.८.२०२० रोजी मध्यप्रदेशच्या छिंदवाडा व शिवनी जिल्ह्यात फार मोठ्या प्रमाणात अतिवृष्टी झाल्यामुळे मध्यप्रदेशातून वाहणाऱ्या कन्हान, पेंच, बावनथडी, वैनगंगा व इतर उपनद्या यांना मोठ्या प्रमाणात पुर आला. त्यामुळे गोसीखुर्द धरणात महत्तम ३२७५७ क्युमेक्स इतका येवा आला व धरणातून महत्तम पूर विसर्ग ३०५९७ क्युमेक्स एवढा सोडण्यात आला. त्यामुळे पुर्व विदर्भातील जिल्ह्यांमध्ये पुर परिस्थिती निर्माण झाली. अतिवृष्टीमुळे पेंच, कन्हान, बावनथडी, वैनगंगा या नद्यांच्या दोन्ही तिरावरील नागपूर, भंडारा, चंद्रपूर, गडचिरोली व गोंदिया जिल्ह्यातील गावांना व नदीलगतच्या क्षेत्राला फार मोठा फटका बसला असून मोठ्या प्रमाणात नुकसान झालेले आहे. या पुरपरिस्थितीमुळे सामान्य जनजीवन मोठ्या प्रमाणात विस्कळीत होवून मालमत्तेचेही मोठ्या प्रमाणात नुकसान झाले आहे. या नैसर्गिक आपत्तीमध्ये बाधित झालेल्या नागरिकांना विविध बाबींसाठी राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी अंतर्गत संदर्भाधीन शासन निर्णयान्वये विहित केलेल्या दराने मदत देय आहे.

२. या नैसर्गिक आपत्तीमुळे बाधित झालेल्या नागरिकांना मदत करण्यासंदर्भात दिनांक ६.९.२०२० रोजी झालेल्या मंत्रिमंडळ बैठकीत घेतलेल्या निर्णयानुसार शासन आदेश निर्गमित करण्याची बाब विचाराधीन होती.

शासन निर्णय:

दिनांक ३०-३१ ऑगस्ट, २०२० व १ सप्टेंबर, २०२० रोजी नागपूर विभागातील जिल्ह्यांमध्ये निर्माण झालेल्या पुरपरिस्थितीमुळे बाधित झालेल्या नागरिकांना मदत देण्याबाबत पुढीलप्रमाणे कार्यवाही करण्यास शासनाची मान्यता देण्यात येत आहे :

१) पुर परिस्थितीमुळे बाधित झालेल्या नागरिकांना सानुग्रह मदत

पुर परिस्थितीमुळे बाधित झालेल्या नागरिकांना कपडे / भांडी व घरगुती वस्तुंच्या नुकसानीसाठी खालील दराने सानुग्रह मदत देण्यात यावी.

बाब	मदतीचे दर		
	प्रचलित दरानुसार देय मदत (SDRF) (२२४५ ०१५५)	राज्य शासनाच्या निधीमधून दयावयाची अतिरिक्त मदत (२२४५ २१९४)	एकूण मदतीची रक्कम
१	२	३	४
नैसर्गिक आपत्तीमध्ये २ दिवसापेक्षा अधिक कालावधी करिता क्षेत्र पाण्यात बुडाले असल्यास/घरे पुर्णतः वाहून गेली असल्यास/ पुर्णतः क्षती ग्रस्त झाली असल्यास कपडे /भांडी / घरगुती वस्तुंकरिता अर्थसहाय्य	• प्रति कुटुंब रु २५००/- कपडयांच्या नुकसानीसाठी	• प्रति कुटुंब रु २५००/- कपडयांच्या नुकसानीसाठी	• प्रति कुटुंब रु. ५०००/- कपडयांच्या नुकसानीसाठी
	• प्रति कुटुंब रु २५००/- घरगुती भांडी/वस्तु नुकसानीसाठी	• प्रति कुटुंब रु २५००/- घरगुती भांडी/वस्तु नुकसानीसाठी	• प्रति कुटुंब रु ५०००/- घरगुती भांडी/वस्तु नुकसानीसाठी

२) सानुग्रह अनुदानासाठी कुटुंबाची व्याख्या:

बाब	दयावयाची मदत	मदतीची रक्कम
पूरग्रस्त कुटुंबियांना दयावयाच्या सानुग्रह अनुदानासाठी / मदतीसाठी कुटुंबाची व्याख्या	कुटुंब निश्चित करण्यासाठी केवळ शिधा पत्रिकेचा आधार न धरता, दोन वेगवेगळी घरे/ दोन वेगवेगळी विद्युत देयके/ दोन स्वतंत्र गॅस कनेक्शन किंवा इतर असा पुरावा जो कुटुंब स्वतंत्र असल्याचे सिध्द करत असेल अशी कागदपत्रे विचारात घेवून कुटुंबे मदतीसाठी पात्र ठरवावीत.	उपरोक्त परिच्छेद क्रमांक १(१) मध्ये विहित केलेल्या दराने

३) पूरामुळे निराधार झालेल्या कुटुंबांना मोफत अन्न धान्य वितरीत करण्याबाबत

बाब	दयावयाची मदत	मदतीची रक्कम
पूरामुळे बाधित झालेल्या कुटुंबांना अन्न धान्य वितरीत करण्याबाबत	शासन निर्णय दिनांक ८.३.२०१९ अन्वये नैसर्गिक आपत्तीमध्ये २ दिवसापेक्षा अधिक कालावधीकरिता क्षेत्र पाण्यात बुडाले असल्यास /घरे पूर्णतः वाहून गेली असल्यास/ पूर्णतः क्षती ग्रस्त झाली असल्यास निराधार झालेल्या कुटुंबांना प्रति कुटुंब १० किलो गहू, १० किलो तांदूळ व ५ लिटर केरोसिन मोफत देण्याचे धोरण निश्चित करण्यात आले आहे. सदर धोरणानुसार, या आपत्तीमध्ये निराधार झालेल्या कुटुंबांना मोफत अन्न धान्याचा व केरोसिनचा लाभ १ महिन्यांसाठी देण्यात यावा.	यावरील खर्च राज्य शासनाच्या निधीमधून करण्यात यावा.

४) घर पडझडीच्या नुकसानीसाठी मदत

बाब	दयावयाची मदत	मदतीची रक्कम
पूर्णतः नष्ट झालेली पक्की व कच्ची घरे, मोठ्या प्रमाणावर पडझड झालेली पक्की व कच्ची घरे, अंशतः पडझड झालेली (किमान १५ टक्के नुकसान) पक्की/कच्ची घरे , तसेच पूर्णतः नष्ट झालेल्या झोपड्या	१) पूर्णतः नष्ट झालेली पक्की व कच्ची घरे, मोठ्या प्रमाणावर पडझड झालेली पक्की व कच्ची घरे, अंशतः पडझड झालेली (किमान १५ टक्के नुकसान) पक्की /कच्ची घरे, तसेच पूर्णतः नष्ट झालेल्या झोपड्या यांना दि. १३.५.२०१५ व दि. २५.०९.२०१८ च्या शासन निर्णयानुसार राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधीमधून अनुज्ञेय असलेली मदत देण्यास मान्यता देण्यात आली. २) या व्यतिरिक्त घर पडझड झाल्याने बाधित झालेल्या व ग्रामीण भागाकरिता प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण), शबरी, रमाई आणि आदिम इत्यादी घरकूल योजनेखाली पात्र असलेल्या कुटुंबांना या योजनेचा लाभ देण्यात यावा.	१) शासन निर्णय, दि १३.५.२०१५ व दि. २५.०९.२०१८ नुसार राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी (SDRF) नुसार अनुज्ञेय असलेली रक्कम २) प्रधानमंत्री आवास योजना (ग्रामीण) व (शहरी) , शबरी, रमाई आणि आदिम इत्यादी घरकूल

	३) शहरी भागामध्ये देखील प्रधानमंत्री आवास योजना (शहरी), शबरी, रमाई आणि आदिम इत्यादी घरकूल योजनेखाली लाभ देण्यास पात्र असलेल्या बाधित कुटुंबांना या योजनेचा लाभ देण्यात यावा.	योजने खाली देय असलेली रक्कम.
--	--	------------------------------

५) पुरग्रस्त भागातील घरांच्या दुरुस्तीसाठी व बांधकामासाठी वाळू व मुरुम उपलब्ध करणे:

पुरग्रस्त भागातील घरांच्या दुरुस्तीसाठी व बांधकामासाठी वाळू व मुरुम उपलब्ध करून देणे	पुरग्रस्त भागातील पडझड झालेल्या घरांची दुरुस्ती व नवीन घरांच्या बांधकामासाठी आवश्यकतेप्रमाणे ५ ब्रास वाळू व ५ ब्रास मुरुम बाधित कुटुंबियांना मोफत उपलब्ध करून देण्यात यावा. याबाबतचा स्वतंत्र शासन निर्णय अपर मुख्य सचिव (महसुल), महसुल व वन विभाग यांचेकडून निर्गमित करण्यात यावा.
--	---

६) शेतीपिकांच्या नुकसानीसाठी मदत

बाब	दयावयाची मदत	मदतीची रक्कम
पुरग्रस्त परिस्थितीमध्ये शेतक-यांची पिके पुरामुळे नष्ट/हानी झाली आहे, त्यामुळे पुरग्रस्त शेतक-यांच्या शेतीच्या नुकसानीसाठी मदत देणे	<p>ज्या शेतक-यांच्या पिकांचे पुरामुळे किमान ३३ % नुकसान झाले आहे अशा शेतक-यांना त्यांच्या शेतीपिकांच्या (जिरायत व आश्वासित सिंचना खालील पिके) नुकसानीसाठी रु ६८००/- प्रति हेक्टर व बहुवार्षिक पिकांच्या नुकसानीसाठी रु १८०००/- प्रति हेक्टर या दराने २ हेक्टरच्या मर्यादेत राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी (SDRF) मधून दि १३.५.२०१५ च्या शासन निर्णयामध्ये विहित केलेल्या दरानुसार, त्यामधील इतर अटी व शर्तीनुसार मदत देण्यात यावी.</p> <p>या मदती बरोबरच बाधित शेतक-यांना राज्य शासनाच्या निधीमधून शेतीपिकांच्या (जिरायत व आश्वासित सिंचनाखालील पिके) नुकसानीसाठी रु ६८००/- प्रति हेक्टर व बहुवार्षिक पिकांच्या नुकसानीसाठी रु १८०००/- प्रति हेक्टर या दराने १ हेक्टरच्या मर्यादेत मदत देण्यात यावी.</p>	शासन निर्णय, दि १३.५.२०१५ नुसार दयावयाच्या मदतीसाठी राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी (SDRF) मधून खर्च खर्च करण्यात यावा व वाढीव दराचा खर्च राज्य शासनाच्या निधीमधून करण्यात यावा.

७) जनावरांच्या गोठ्यांच्या नुकसानीसाठी मदत देण्याबाबत:

बाब	दयावयाची मदत	मदतीची रक्कम
जनावरांच्या गोठ्यांकरीता मदत देण्याबाबत.	पुरामुळे बाधित नागरिकांच्या घरांसोबतच जनावरांच्या गोठ्यांचे नुकसान झाले आहे. बाधित झालेला गोठा घराला जोडून असला किंवा शेतात असला तरीही दि.१३.५.२०१५ च्या शासन निर्णयानुसार राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी (SDRF) च्या दरानुसार रु. २१००/- प्रति गोठा मदत देण्यात यावी. या मदती बरोबरच सदर नुकसानीसाठी राज्य शासनाकडून वाढीव रु ९००/- प्रति गोठा या प्रमाणे मदत देण्यात यावी. अशा पध्दतीने या नुकसानीसाठी बाधितांना एकूण रु ३०००/- प्रति गोठा इतकी मदत देण्यात यावी.	गोठ्यांचे नुकसानीसाठी रु २१००/- प्रति गोठा इतकी रक्कम शासन निर्णय दि.१३.५.२०१५ नुसार राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी (SDRF) मधून व उर्वरित वाढीव रु ९००/-प्रति गोठा मदतीची रक्कम राज्य शासनाच्या निधीमधून खर्च करण्यात यावा.

८) दुकाने, टपरीधारक, हातगाडी, हस्तकला/हातमाग कारागिर/बारा बलुतेदार, छोटे गॅरेज, छोटे उद्योग धंदे यावर उपजिविका असणाऱ्या बाधित व्यक्तींना विशेष बाब म्हणून खालीलप्रमाणे मदत देण्यात यावी.

अ.क्र.	प्रकार	दयावयाची मदत	मदतीची रक्कम
१.	छोटे गॅरेज, छोटे उद्योग व्यावसायिक	जे स्थानिक रहिवाशी आहेत / ज्यांचे नाव स्थानिक मतदार यादीत आहे/जे रेशनकार्ड धारक	छोटे गॅरेज, छोटे उद्योग व्यावसायिक यांना मदतीची रक्कम राज्य शासनाच्या निधीमधून देण्यात यावी.
२.	हस्तकला/हातमाग कारागिर/बारा बलुतेदार	आहेत त्यांना पंचनाम्याच्या आधारे प्रत्यक्षात झालेल्या नुकसानीच्या ७५ टक्के रक्कम अथवा जास्तीत जास्त रु.१०,०००/- पर्यंत आर्थिक मदत देण्यात यावी. ग्रामीण भागात पंचनामा महसूल यंत्रणेने करावा व शहरी भागात	हस्तकला/हातमाग कारागिर/ बारा बलुतेदार यांना त्यांच्या संयंत्राच्या नुकसानी साठी रु ४१००/- तसेच कच्च्या मालाच्या / तयार मालाच्या नुकसानी साठी रु ४१००/- या दराने शासन निर्णय दि.१३.५.२०१५ नुसार राज्य आपत्ती प्रतिसाद निधी (SDRF) मधून मदत देय राहिल व उर्वरित रक्कम

		महानगरपालिका/ नगरपालिका यांच्या कर्मचाऱ्यांच्या मदतीने महसुल विभागाने पंचनामे करावेत. नुकसानीचे प्रमाण काटेकोरपणे निश्चित करण्यासाठी तांत्रिक विभागाची मदत घेण्यात यावी.	राज्य शासनाच्या निधीमधून देण्यात यावी. मात्र दोन्ही प्रकारची मदत मिळून एकूण मदत, नुकसानीच्या ७५ टक्के रक्कम अथवा जास्तीत जास्त रु.१०,०००/- पर्यंत मर्यादित ठेवावी.
३.	दुकानदार		दुकानदार/टपरीधारक/हातगाडीधारक यांना देय होणाऱ्या मदतीची रक्कम राज्य शासनाच्या निधीमधून देण्यात यावी.
४.	टपरीधारक		
५.	हातगाडीधारक		

९) पूरग्रस्तांना तात्काळ नवीन कागदपत्रे उपलब्ध करून देणे:

पूरग्रस्तांना तात्काळ नवीन कागदपत्रे उपलब्ध करून देण्याकरीता स्वतंत्र यंत्रणा उभी करणे.	पूरग्रस्तांचे आधारकार्ड, रेशनकार्ड, बँक पासबुक, मार्कलिस्ट, शैक्षणिक दाखले, इ कागदपत्रे वाहून जाणे, भिजणे, नष्ट होणे याकरीता जिल्हाधिकारी कार्यालय, तहसिल कार्यालय, आपले सरकार सेवा केंद्र, महाऑनलाईन व इतर अनुषंगिक शासकीय केंद्रे यांचेमार्फत त्वरीत उपलब्ध करून मोफत वाटप करण्यात यावे व त्याची देयके सेतू केंद्राकडे असलेल्या रकमेतून अदा करण्यात यावी.
---	---

१०) पुरामुळे मृत झालेले परंतु जे पशुधन वाहून गेल्यामुळे त्याचा शोध/तपास लागत नाही अशा पशुधनाचे मालक असलेल्या अल्प व अत्यल्प भुधारक शेतकऱ्यांना संदर्भाधीन शासन निर्णयानुसार मदत मिळण्यासाठी तलाठी, पोलिस पाटील, सरपंच, ग्राम पातळीवरील सहकारी दुध संघाचे संचालक व संबंधित पशुधनाचे मालक यांनी स्वाक्षरीत केलेला स्पॉट पंचनामा मदतीसाठी ग्राह्य धरून कार्यवाही करण्यास व संदर्भाधीन शासन निर्णयातील इतर निकष व दरानुसार मदत देण्यात यावी.

११) वरील बाबीं व्यतिरिक्त इतर अन्य बाबींच्या नुकसानीसाठी शासन निर्णय, दिनांक १३.०५.२०१५ मध्ये विहित केलेल्या मदतीच्या बाबी व मदतीचे विहित दर व त्यासाठी लागू असलेल्या अटी, शर्ती नुसार मदत प्रदान करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे.

१२) वरील मदती व्यतिरिक्त पुरग्रस्त क्षेत्रामध्ये खालील सवलती देखील लागू करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे :

१. बाधित क्षेत्रातील शेतकऱ्यांना जमीन महसुलात सुट

२. पीक कर्जाचे पुनर्गठन

२. वरील मदतीचे दर केवळ दिनांक ३० -३१ ऑगस्ट, २०२० व १ सप्टेंबर, २०२० रोजी नागपूर विभागात निर्माण झालेल्या पुर परिस्थितीमुळे बाधित झालेल्या क्षेत्रासाठीच लागू राहतील.

३. सदर शासन निर्णय वित्त विभागाने त्यांच्या अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक २०३/ व्यय-९/२०२० , दिनांक १५.०९.२०२० अन्वये दिलेल्या सहमतीनुसार निर्गमित करण्यात येत आहे.

४. हा शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करण्यात आला असून त्याचा सांकेतांक क्रमांक २०२००९१५१३५६४२८२१९ असा आहे. हे आदेश डिजिटल स्वाक्षरीने स्वाक्षांकित करून निर्गमित करण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावांने,

(उदय ग. गवस)

कार्यासन अधिकारी, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.मुख्यमंत्री यांचे प्रधान सचिव, मंत्रालय, मुंबई,
२. मा. विरोधी पक्ष नेता (विधानसभा/विधान परिषद), विधानमंडळ सचिवालय, मुंबई,
३. महाराष्ट्र विधानमंडळाचे सर्व सन्माननीय विधान सभा/विधान परिषद सदस्य,
४. अपर मुख्य सचिव (वित्त), मंत्रालय, मुंबई,
५. अपर मुख्य सचिव (महसुल), महसुल व वन विभाग, मंत्रालय, मुंबई
६. अपर मुख्य सचिव, गृहनिर्माण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
७. प्रधान सचिव (सहकार), सहकार, पणन व वस्त्रोद्योग विभाग, मंत्रालय, मुंबई

८. प्रधान सचिव, अन्न, नागरी पुरवठा व ग्राहक संरक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई
९. प्रधान सचिव, ग्राम विकास विभाग, बांधकाम भवन, मुंबई
१०. प्रधान सचिव (नवि-२), नगर विकास विभाग, मंत्रालय, मुंबई
११. सचिव (कृषी), कृषी व पदुम विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१२. अपर मुख्य सचिव / प्रधान सचिव / सचिव, सर्व मंत्रालयीन प्रशासकीय विभाग, मंत्रालय, मुंबई
१३. सर्व विभागीय आयुक्त,
१४. आयुक्त (कृषी), महाराष्ट्र राज्य, पुणे
१५. सर्व जिल्हाधिकारी,
१६. महालेखापाल (लेखा व अनुज्ञेयता) १/२, महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर,
१७. महालेखापाल (लेखा परिक्षा) १/२, महाराष्ट्र, मुंबई/नागपूर,
१८. संचालक, लेखा व कोषागारे, मुंबई
१९. सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी,
२०. मा.मंत्री(मदत व पुनर्वसन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२१. मा. राज्यमंत्री (मदत व पुनर्वसन) यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई
२२. वित्तीय सल्लागार व सहसचिव, मदत व पुनर्वसन प्रभाग, मंत्रालय, मुंबई
२३. कार्यासन अधिकारी (म-११/म-३), मदत व पुनर्वसन प्रभाग, मंत्रालय, मुंबई
२४. वित्त विभाग (कार्यासन व्यय-९/अर्थ-६), मंत्रालय, मुंबई
२५. निवड नस्ती (कार्यासन/ म-३)